

Kapitel 3 Opgave A

Materiale omkring P. A. Heibergs "Indtogsvise" (1790)

Indtogsvisen (1790) blev sunget ved et lukket selskab på Skydebanen i København. Uden Heibergs vidende blev teksten efterfølgende offentliggjort i ugebladet *Morgenposten*. Det bevirkede, at myndighederne satte ikke blot Heiberg, men også *Morgenpostens* udgiver, student Poulsen og bogtrykker Popp, som senere genoptrykte sangen, under anklage for majestætsfornærmelse. De tre anklagede blev de følgende måneder indkaldt til en række forhør. Der blev afholdt forhør tirsdag den 26. oktober, fredag den 5. november, lørdag den 6. november og tirsdag den 9. november, hvorefter rettens kendelse blev afsagt fredag den 12. november.

Kort efter dommens afsigelse udgav P. A. Heiberg skriftet

Politie-Forhøret og Kiendelsen i Sagen angaaende Visen Hver Mand i Byen om Indtoget taler; andre til Advarsel og vogte sig for hvad man ikke maae skrive.

Dette skrift indeholder bl.a. en udskrift af samtlige de forhør, som P. A. Heiberg og hans medanklagede var underkastet. Et mindre uddrag af dette materiale aftrykkes herunder.

1. Udskrift af Kiøbenhavns Politie-Protocol. Tirsdagen den 26 October 1790

Efterat Politimesteren havde bragt i Erfaring, at en Selskabssang af P. A. Heiberg trykt cirkulerede, og desuden var indført i Ugebladet *Morgenposten* udi No. 81 og 82, og man tillige fandt, at, ved ermeldte Sang, saavel Regjeringen dadles, som tillige deri paa en fornærmelig Maade tales, dels om Adelstanden i Almindelighed, deels i særdeleshed om Mænd, som hans Majestæt, Kongen har beviist Naade; var Ifølge Loven, politiske Forordninger og Reskripter af 7de October 1771 og 20de October 1773, opkaldet med Aftenvarsel hertil Retten til i Dag Translateur Heiberg, og udgiveren af *Morgenposten* Studiosus Poulsen, hvorom til dette Forhørs Indlemning blev fremlagt Politie Betienterne Brinck og Haagensen, deres Rapport fisl., No. 1, som lyder saaledes.

Heiberg og Poulsen er stævnet at møde for Retten den 26de October 1790 Kl. 9 slet.

2. Udskrift af forhøret over P. A. Heiberg 26de October 1790

(...)Comparenten nægter aldeles at have dadlet Regieringens Handlinger, da han meget mere ved adskillige smaa Skrivelser under sit Navn offentlig har tilkiendegivet sin Hengivenhed for det danske Kongehus saa tydelig, at det modsatte umuelig kunde finde sted; ikke heller har han dadlet nogen Person i Særdeleshed, og hvad han har sagt om Adelen i Almindelighed, er intet andet, end hvad der af saamange Forfattere før ham dagligdags bliver sagt og er sagt; i hvilken Henseende han i Særdeleshed vil have henvise til Minerva for Junii Maaned indeværende Aar, hvor Comparentens Ideer i den anmeldte Sang meget mere vidtløftig ere udførte, af en anonym Forfatter; hvilket saavidt Comparenten veed, endnu ikke her givet Anledning til nogen enten privat Mands klage, eller nogen Ambedsmands officielle Undersøgelse. Videre declarerer Comparenten aldrig at have seet de i Spørgsmaalet vedrørende paaberaabte Rescripter, førend de ham her ved Retten paa Forlangende bliver foreviste; han har Grunde til at troe, at de ikke ere trykte, og henholder sig til den gamle juridiske Regel, at en ubekjendt Lov, ikke forbinder; en Exception der dog her er uforføden, da Comparenten ikke troer at have forbrudt sig mod Rescripterne; til hvilken Ende han udbeder sig, at de Ord maatte vises ham, hvori han beskyldes at have dadlet Regieringens Handlinger, eller bruge uanstændige Udtryk imod privat eller enkelt Mand.

Politiemesteren, efter hr. Heibergs forlangende i hans sidste Svar, vilde allene have ham henvist til den Linie i Selskabssangen, hvor det hedder:

Ordener hænger man paa Idioter

Uimodsigelig er her talt om en Kongens Handlinger, og tillige fornærmelig mod de Mænd, Kongen har givet Orden. Imidlertid afvartes forbemeldte for først udmerkede eene Linie, Forfatterens egen Forklaring.

Forfatteren erklærede, at der i den omtalte Linie rigtig nok var talt om Kongens Handlinger, men paa en aldeles anstændig Maade. Det Ord Paahænger, er, i vores danske Sprog, saavidt han tror, den eneste Ord, hvormed man kan udtrykke den Maade, hvorpaa Ordener appliceres paa den, som dermed benaades, da man ikke kan vise ham nogen dansk Orden, som ikke hænger paa den, der bær den; og naar Forfatteren har sagt, at Ordener hænges paa Idioter, da har han ikke taget det Ord Idioter i anden Bemærkelse end den, hvori det alle tiders tages: At der ved Idioter forståes enfoldige og ulærde Folk, om hvis Kundskaber man have nogen Tvivl, men som desuagtet

kunde være brave, dydige og retskafne Mænd. Forfatterens Mening er altså denne, at de Folk, som have faaet Ordener, saavel ved denne som ved andre Leiligheder, have faaet dem for deres Dyders og Retskaffenheds Skyld, men kuns overmaade Sielden for deres Kundskabers Skyld. Forfatteren troer, at det, er enhver Mand tilladt, at yttre Tvivl om andres Kundskaber, hvilket dagligt vises i offentlige Skrivter, hvor endog Fyrsters og Kongers Kundskaber bedømmes, derimod ved han, at det ikke er tilladt at yttre Tvivl om andres Redelighed, med mindre samme lovligen bevises. Desuden, naar de Ord Idioter, modsættes de tre Mænds Navne, som strax efter ere nævnte, da troer Forfatteren endnu, at heele Danmark og Norge ikke eier en Snees Mænd, der jo selv vil tilstaae godvilligen at de ere Idioter, i Sammenligning med disse Mænd; og i denne Sammenligning tilstaaer Forfatteren med glæde sig selv at være en af de største Idioter.

(...)

3. Fredagen dagen den 5te November 1790

Dersom Forfatteren havde troet, at alle de, der fik Ordener, vare Idioter, da maatte han ligeledes have sagt: Ordener hænges kun paa Idioter, som han i den næstfølgende Linie har sagt:

Stierner og Baand man kuns Adelen gier

At Forfatteren skal have meent dette uden Undtagelse, er endnu fra en anden Side absurde, da det var det samme, som at statuere, at han aldrig havde hørt tale om en Statsminister Scheeel, en Buchwald, en Sehested og fleere, om hvis solide Kundskaber ingen tvivler. Sætningen er altsaa en almindelige Sætning, der ligesom alle andre deslige, har uendelige Undtagelser. At der for øvrigt i Danmark er i disse tider skrevet uendelig mere og værre mod denne Stand, end hvad Visen indeholder, derpaa er under forrige forhør anført Eksempel...

4. Fredagen den 12te November 1790

I Sagen contra Hr. Translateur Heiberg, Studiosus Poulsen og Bogtrykker Popp, afsagde Hr. Statsraad og Politiemester Flindt følgende *Kiendelse*:

Offentlig at skumle over Regjeringen eller dens Handlinger, har til alle Tider været og endnu er, en Gienstand for Justitiens Paatale, og det er saa langt fra, at den i senere Tider ophævede Censur heri kan ansees for at have gjort den mindste Forandring, at endog Rescriptet af 7de October og 20de October 1773 udtrykkelig viser, at den, som enten middelbar, eller umiddelbart, er skyldig udi en saadan Forbrydelse, skal for samme ansees og straffes. Bemeldte Rescripter tale ved allene om offentlige Tidender og andre Ugeblade, hvori

noget fornærmeligt findes indført mod Staten, Regieringen og almindelige Foranstaltninger, men det samme gielder om Viser, efter Cancellie Resolution af 9de April 1785, samt om Kobbertrykker, Flyveblade og alle andre Skrivter, i Følge speciel Befaling, der er bekendtgjort! Ved Cancellie-Promemoria af 27de November 1773. Dette forudsadt, bliver den ved Trykken under Translateur Heibergs Navn bekendtgjorte Selskabssang af 25de September dette Aar, der siden efter i Ugebladet Morgenposten er indrykket og ydermere divulgert af dette Blads Udgiver Studiosus Poulsen, at ansee efter foranførte Rescripter.

At der i denne Heibergske Sang skumles over Regieringens Handlinger, viser iblandt andet følgende Linie:

Ordener hænger man paa Idioter.

Disse Ord, læste og tagne i den Forstand, som tonen, hvori den hele Sang er stemt giver Anledning til, og i Overensstemmelse med den almindelige Talebrug, røbe noksom Forfatterens Dadlelyst over de fra Regieringens Side uddelte Ærestegn, Forfatteren maae gjøre hvad konstig Fortolkning han vil over Ordet Idiot, saa er og bliver dog dette Ord et Prædikat, som altid har været brugt, og endnu bruges, til at tilkiendegive en temmelig betydelig Ringeagtelse for den eller de Personer, paa hvilke det anvendes.

Har nu Forfatteren, ved at sige: at Ordener hænger man paa Idioter, sagt det samme, som at Ordener hænges paa ringeagtede Personer, saa bliver den uden for al Tvivl, at der i hans Ord ligger ey allene en Fornærmelse mod disse Personer, men tillige en dumdristig Kritik over hans Majestæt Kongens Forhold med at uddele Ordener.

Har altsaa Heiberg forgaaet sig, som Forfatter, saa har og tillige Udgiveren af Morgenposten forseet sig mod Rescriptet af 20de October 1773, ved at lade den anmeldte Sang indrykke i dette hans Ugeblad; dog kan denne sidste ei blive at ansee med samme Straf, som den første, da han alene kan siges at have ydermere divulgert det han allerede fandt trykt for sig, hvilken hans Forseelse indeholder en mindre Grad af Ondskab, end den egentlige Forfatters, hvis Brøde endog forøges derved, at han har givet denne Udgiver Tilladelse, til at indrykke hans Sang i Morgenposten. Den Uvidenhed om de kongelige anordninger, som begge Personer beraabe sig paa, kan ikke komme i Betragtning, da det er enhver Pligt at have Kundskab om de Love, som vedkommer enten hans Næringsvei i Almindelighed, eller særdeles Handlinger, som han beslutter at foretage!

I Overensstemmelse derfor med de anførte allernaadigste Rescripter kiendes for Ret; at til Politikassen bør i Mulct erlægges af Translateur Heiberg 150 Rdl. og af Studiosus Poulsen 50 Rds. Saa bør og Bogtrykker Popp, der atter senere end Poulsen har trykt og solgt løse Eksemplarer af den Heibergske Sang, uden Forfatterens Forlangende; Vidende eller Vilie, hvilket selv Forfatteren under

Sagen har lagt for Dagen, betale til bemeldte Kasse en Mulct af 20 Rgd. Det dømte bliver at efterleve inden 3de Soelemærker under videre Adfærd.